No. 12. Vierde Jaargang. December 1884.

MAANDBLAD
VAN DE VEREENIGING
TEGEN DE KWAKZALVERIJ.

Redacteurs Dr. G. W. BRUINSMA te *Steenbergen* en Dr. VITUS BRUINSMA te *Leeuwarden*. — Uitgever H. VAN BELKUM Kz. te *Leeuwarden*.

Dit blad verschijnt den eersten van elke maand. Prijs per jaar f 1,25, franco per post. Men abonneert zich bij alle boekhandelaren en bij den uitgever, doch niet anders dan voor den geheelen jaargang.

Het abonnementsjaar loopt van 1 Januari tot 31 December.

Over het bedrag wordt in de eerste drie maanden beschikt.

Lid der VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ is elk die haar doel wil helpen bevorderen en een jaarlijksche contributie betaalt van f 3.—. Men wordt lid door aanmelding bij den secretaris-penningmeester of een der andere bestuursleden. Het vereenigingsjaar loopt van 1 Jan. tot 31 Dec. Over de contributie wordt in de eerste drie maanden beschikt.

De leden der Vereeniging ontvangen, behalve een exemplaar van het blad, zooveel exemplaren als zij wenschen ter verspreiding.

BESTUUR DER VEREENIGING.

Dr. G. W. BRUINSMA, Geneesheer te Steenbergen, Voorzitter.
Dr. H. P. KAPTEIJN, „ , Abcoude.
P. KRUYSSE, Apotheker „ Amsterdam.
Mr. J. C. MEIJER, Advocaat en Procureur te Leeuwarden.
Dr. VITUS BRUINSMA, Leeraar a.h. Gymnasium te Leeuwarden, Secretaris-Penningmeester.

De Statuten van de VEREENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ zijn goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 10 November 1883, No 26.

De eerste twee artikelen van deze Statuten luiden:

Art. 1 De Vereeniging tegen de Kwakzalverij is gevestigd te Leeuwarden

Zij heeft ten doel de bestrijding der kwakzalverij, in het bijzonder die met geneesmiddelen.

Art. 2. De Vereeniging tracht haar doel te bereiken:

a. door het onderzoek van als geneesmiddelen aanbevolen stoffen;

b. door het nasporen van de bedriegelijke handelwijzen die bij het aanbevelen van de middelen worden te baat genomen;

c. door het bekend maken der uitkomsten van het onder *a* en *b* genoemde;

d. door het bevorderen van de toepassing der wettelijke bepalingen, die de kwakzalverij kunnen tegengaan;

e. door aan te dringen op betere wettelijke bepalingen ter bestrijding der kwakzalverij.

Nieuwe leden en abonné's die met 1 Januari 1885 wenschen toe te treden, worden verzocht zich reeds thans aan te melden.

De voorwaarden voor het lidmaatschap en voor het abonnement staan aan het hoofd van het blad vermeld.

INHOUD.

Hoofdartikel: Ziekenfondsen van Staatswege.
Berichten: De nieuwsbladen tegenover de kwakzalvers. — Een vergiftiging door Haarlemmerolie. — De Zwitsersche pillen van R. Brandt. — Kwakzalverij in den ouden tijd. — Houtmeel. *Rechtszaken*: Uitslag van het proces te Utrecht.
Grootere artikelen: Adres aan den Journalistenkring. — Rhumatiekmiddel van de firma Kuipers-Daniels van Wijkhuizen.
Boekbeoordeeling. Kleine mededeelingen: Revalenta arabica. *Correspondentie. Herhaalde waarschuwingen.* De Zeedokter van de Raamskooi. — Asiatique en Eau d'Amerique. — Johan Hoff's Malz-extract. — Teercapsules van Guyot. — Hartzema's Rhumatiekmiddel.

Ziekenfondsen van Staatswege.

Hoe wij ook mogen denken over staatsbemoeiing in het algemeen, achten wij 't plicht van den Staat handelend tusschenbeide te komen, waar het persoonlijk optreden der burgers niet voldoende is; dit is het geval overal waar nood en ellende kwellen, die zonder medehulp van staatswege niet kunnen worden gelenigd.

Ziekte behoort onder sommige omstandigheden daartoe; dit beginsel is reeds lang erkend, waar het betreft besmettelijke ziekten, krankzinnigen of gebreken en ongesteldheden, ontstaan in en door den oorlog of bij burgers in militairen dienst.

In deze gevallen zorgt de staat voor geneeskundige hulp, of verlicht althans in tijden van epidemie het verkrijgen daarvan voor een groote klasse van personen, die zij onder gewone omstandigheden voor zich zelf laat zorgen; terwijl hij bovendien de zorg voor algemeene gezondheidsmaatregelen geheel op zich neemt.

Welnu, op dien weg wordt naar ons oordeel, niet ver genoeg voortgegaan; wij meenen er hier over te mogen spreken, omdat het, zij 't ook van ter zijde, in verband staat met het onderwerp van ons blad.

Dikwijls toch wordt beweerd en is ons toegevoegd, dat de menschen naar krantenmiddeltjes grijpen en zich overgeven aan kwakzalvers, omdat zij de dokters en apothekers niet kunnen betalen.

Wij ontkennen dit met beslistheid voor zoover de opmerking algemeen geldig zou moeten zijn. Want in de hoogste en allerhoogste standen der maatschappij wordt juist het meest aan kwakzalverij geofferd, en in duizende gezinnen, waar 't geld geen beletsel is, wordt een geregeld gebruik gemaakt van allerlei geheimzinnige krantenmiddeltjes, terwijl achter den rug van den geneesheer allerlei z.g. specialiteiten worden gekocht en beproefd.

Toch willen wij erkennen, dat in enkele gevallen de hand van den zieke grijpt naar 't een of ander meer of minder goedkoop kwakzalversmiddel, omdat hij vreest voor de kosten van dokter en apotheker.

Want het valt niet te ontkennen de hulp dezer laatsten is vaak duur en kan niet anders als duur zijn. 't Zou een dwaasheid zijn te willen, dat deze kategorie van personen, de dokters en apothekers, die na jaren lange studie van niet geringen omvang, met opoffering van een aanzienlijk kapitaal, hunne bevoegdheid hebben verkregen, hunne bemoeiingen zouden moeten verleenen aan lijdenden tegen eene belooning waarbij geen rekening gehouden wordt met deze voorafgaande onkosten, moeiten en wisselvallige kansen.

Andere klassen van personen, min of meer onder dezelfde omstandigheden verkeerende, zooals rechtsgeleerden, handelen evenzoo. 't Onderscheid is echter dat de bijstand dezer laatsten, tot op zekere hoogte althans, kan worden ontbeerd, terwijl het niet van het individu afhankelijk is of men al of niet geneeskundige hulp noodig heeft.

Bovendien kan het treffen en treft het dikwijls, dat men deze hulp juist het meest dringend behoeft op een oogenblik dat het voor den persoon zoo goed als onmogelijk is haar naar eisch te vergoeden.

Ten einde zich zelf gerust te stellen met de gedachte van althans iets te doen, grijpt de ongelukkige zieke in zulke levensomstandigheden niet zelden naar 't een of ander z.g. geneesmiddel, waarvan met veel ophef beweerd wordt dat het hem nuttig zal kunnen zijn; aldus behalve geld vaak een kostbaren tijd verspillende, om later niet meer voldoende of slechts ten koste van meer moeite en geld geholpen te kunnen worden.

Ware de hulp van een geneesheer van den aanvang af gemakkelijker of goedkooper verkrijgbaar geweest, allicht zou door zulke personen de kwakzalverij niet worden gesteund.

En juist dit is zeer goed mogelijk door de eenvoudige regeling, die men soms als een van de vele zonderlingheden der Chineezen aanhaalt, en toch de beste is, namelijk om den dokter en apotheker te betalen in gezonde dagen, ten einde bij ziekte verzekerd te zijn van hunne hulp.

De ziekenfondsen beoogen dit; — zij zijn echter verre van algemeen en bestaan op het platte land, waar zij misschien nog 't meest noodig zijn, in 't geheel niet. Bovendien zijn er, de goeden niet te na gesproken, die geen genoegzamen waarborg opleveren, of waarbij de bediening niet is zooals 't behoort en zooals de belanghebbenden recht hebben te vorderen.

Nog komt hierbij dat deze inrichtingen niet alleen nuttig, maar in den tegenwoordigen tijd bepaald noodig zijn voor andere klassen van personen dan waarvoor zij op dit oogenblik werken. Hun werkkring moet dus worden uitgebreid en meer tot nut van 't algemeen dienstbaar worden gemaakt.

Aan alle kanten zal het voordeel belangrijk zijn, indien de Staat de regeling en het bestuur van zulke ziekenfondsen op zich neemt.

Daartoe, 't zij hier ten overvloede ingelascht, behoeft de Staat volstrekt niet te treden buiten de baan, door hem bij menig ander onderwerp betreden. In de steden overal en op zeer vele kleine plaatsen zijn door particuliere bemoeiingen *spaarbanken* opgericht; niemand zal durven volhouden dat zij, zoo goed als zonder uitzondering, niet voldoende worden geadministreerd en niet alle vertrouwen verdienen. De Staat oordeelde de bevordering van 't sparen onder 't volk echter zoo gewichtig, dat hij 't noodig heeft geacht de gelegenheden uit te breiden tot op de kleinste plaatsen, en daarom als een afzonderlijke tak van staatszorg de rijkspostspaarbank heeft in 't leven geroepen.

Is 't verkrijgen van geneeskundige hulp van niet minder groot belang voor de burgerij, dan is 't ook niet minder noodig, dat de Staat de zorg daarvoor in handen neemt, vooral nu 't blijkt dat langs particulieren weg die hulp niet overal in voldoende mate kan verkregen worden. Ziekenfondsen op kleinere plaatsen en in streken waar weinig geneeskundigen gevestigd zijn, kunnen geen voordeel afwerpen; de bezoldiging van een geneesheer, die toch voor honderd leden even goed als voor duizend beschikbaar zal moeten zijn, zou te hoog worden. Zulk nadeel kan echter de Staat dragen, omdat hij in andere meer volkrijke streken ook het voordeel geniet, of ter wille van het heil of gemak der burgers voor eenige financiëele schade niet behoeft terug te deinzen.

Menig post- of telegraafkantoor brengt de som nimmer op, die het aan den Staat heeft gekost en millioenen worden uitgegeven voor gemeenschapswegen, die slechts indirekt revenuën afwerpen. Evenzoo zullen het geen ongeoorloofde uitgaven zijn, indien de Staat jaarlijks eenige duizenden ten koste legt, waarvan hij slechts rente geniet in den vorm van betere ziekenverpleging en meer goedkoope geneeskundige hulp voor zijne mingegoede burgers.

't Is hier de plaats niet om in bijzonderheden aan te geven hoe de inrichting van dergelijke ziekenfondsen door den Staat mogelijk is en hoe de aanstelling van geneesheeren en apothekers daarbij kan en moet geschieden, zonder dat de leden aan 't gevaar bloot staan te worden behandeld als „bosnegers", waarover somwijlen tegenwoordig, niet altijd ten onrechte, wordt geklaagd.

Mogen onze regeerders en wie overigens in staat zijn zulk een plan te bevorderen, eens ernstig nadenken over deze nieuwe tak van staatsbemoeiing door ons voorgesteld; mocht zij tot stand komen, wij zijn er van overtuigd veel nut zou worden ge-

sticht, en met breedere verstrekking van geneeskundige hulp aan het volk zou veel kwakzalverij worden te keer gegaan.

Berichten.

Dat de kwakzalvers zelf een nauw verband zien tusschen hun bedrijf en »de pers" leerde dezer dagen de beruchte Johann Hoff, de man van het Malzextract. Hij zond aan meerdere kleine nieuwsbladen een circulaire waarin het volgende gezegd werd:

»Door dezen neem ik de vrijheid, daar ik geen depôthouder heb en daarbij à Costy geheel onbekend ben, aan UEd. om eene beleefdheid te verzoeken en wel of UEd. zoo vriendelijk zoude willen zijn om mij *soliede Firma's*, hoofdzakelijk heeren *Apothekers, Drogisten* of *Kruideniers* op te willen geven, dewelken de verkoop van mijne reeds gedurende 37 jaren beroemde *Malz-Fabrikaten* zoude willen overnemen."

„De verkoop mijner *Malz-Praeparaten* is zeer aan te bevelen te meer daar dit geheel zonder risico is en heb ik dan ook reeds het genoegen UEd. ingesloten de *Depôt condities* voor heeren depôthouders te zenden."

»Gelijktijdig verzoek ik UEd. mij de goedkoopste advertentieprijzen mede te willen deelen enz."

Een enkel blad, dat ons om advies vroeg (de *Winterswijksche courant*) deelden wij, in antwoord daarop over Malzextract mede wat hierover ook op de laatste bladzijde van dit nommer onder Herhaalde Waarschuwingen voorkomt. Het blad, gewoon alle kwakzalversadvertentien te weigeren, deed dit daarop ook met die van Johann Hoff, terwijl het bovendien onze waarschuwing er tegen opnam.

—

In zake hulp van de nieuwsbladen in onzen strijd staat nog altijd aan de spits het *Nieuw Advertentieblad van Heerenveen*, dat zonder uitzondering geregeld elke maand onder het opschrift *Van de Kwakzalversmarkt*, een overzicht geeft van het voornaamste wat in ons blad voorkomt, terwijl het — *natuurlijk* zou men meenen er bij te kunnen voegen — zijn vele advertentien zorgvuldig van kwakzalverstuig bevrijd houdt.

—

De nieuwsbladen berichten, als een goede waarschuwing voor velen, dat een 72jarige vrouw te IJlst, die zich onwel gevoelde, besloot tot het innemen van Haarlemmerolie; op raad van anderen nam zij gedurende vier dagen iederen avond 72 droppels van bovengenoemde olie in, namelijk voor ieder jaar één droppel, naar het bestaande voorschrift. Dientengevolge is zij lijdende aan een hevige ingewandsontsteking, die haar toestand zeer bedenkelijk maakt.

Op deze manier ingenomen geldt zeker: „hoe ouder hoe slechter." Was de vrouw nog een beetje ouder geweest dan had zij het gewis met den dood moeten bekoopen. Haarlemmerolie is een mengsel van raapolie en terpentijnolie, waarin zwavel is opgelost, waarmee reeds menigeen zich schade heeft toegebracht.

—

De jongste advertentie van den kwakzalver Richard Brandt met zijn Zwitsersche pillen (hoofdzakelijk aloë) luidt zoo, dat wij er slechts drie woorden in behoeven te veranderen om er een waarschuwing van te maken voor het publiek, De advertentie luidt na die verandering aldus:

„Voor 2 centen daags kan men zijn lichaam inwendig op volkomen wijze *bederven* en daardoor een heirleger van ziekten *zich berokkenen*, ontstaan door verstoringen in de voedings- en verteringsorganen. Wij bedoelen het gebruiken der Zwitsersche Pillen van den Apotheker R. Brandt als *verzwakkings*kuur."

Wij hebben de drie *cursief* gedrukte woorden in de plaats gezet van de woorden *zuiveren, voorkomen* en *zuivering* die in het oorspronkelijk staan. Slechts door een grove leugen kan men het voortdurend gebruik van een sterk purgeermiddel een zuivering noemen, en een dubbele leugen is het te vertellen dat men daardoor ziekten kan voorkomen.

—

Een engelsch uitgever, *H. Vickers, 317 Strand London*, heeft den inval gehad, voor den prijs van *één shilling*, verkrijgbaar te stellen eene verzameling van *„Early english newspapers and historical documents."* Behalve een facsimile van de *Magna Charta*, het *Doodvonnis van Maria Stuart*, en *van Karel I*, bevat deze bundel een twaalftal nummers van verschillende dag- of weekbladen in oorspronkelijk formaat, die allen een verhaal behelzen van de eene of andere gewichtige gebeurtenis en meteen een denkbeeld geven van de journalistiek hunner dagen

Het *Zondagsbl.* v. h. *N. v. d. D.* van 2 Nov. j.l. deelt uit deze verzameling het een en ander mede en o. a. ook de volgende advertentie op 't gebied der kwakzalverij die, toen reeds (een paar honderd jaar geleden), in de Engelsche bladen voorkwam:

»Een heer, in het bezit van het patentrecht op een kostelijk geneesmiddel, dat verscheidene duizenden 's jaars oplevert, zoekt een medewerkend compagnon, die 1000 p. st. kan aanbrengen, waarvan de helft tot uitbreiding van genoemd artikel zal aangewend worden."

Aan de regelrechte opvijzeling van velerlei zalven en pillen voor velerlei kwalen en wonden, ontbrak het dan ook toen evenmin als thans. R. Johnson, Apotheker, Greekstreet Londen, bij voorbeeld, recommandeert in ééne zelfde advertentie, in de *Times* van 7 Nov. 1805, „ter voorkoming van winterhanden en voeten" zijn *Whiteheads essence of Mustard*, dat tegelijk bijzonder dienstig is tegen rhumatiek, jicht en maagkwalen; en ter genezing van genoemde voeten en handen »namelijk in geval men verzuimd heeft het eerste zeker-werkende preservatief aan te wenden", zijn *Whiteheads Family cerate. . . .*

—

Nieuwe Revalenta in 't verschiet. In de Adriandocks in den staat New-York wordt in talrijke molens een kolossale massa Amerikaansch meel gemaakt uit. . . . . populierenhout. De stammen worden in de lengte afgeschaafd, de krullen gebleekt en dan als meel gemalen. Op het oog en het gevoel is dit kunstproduct niet van weitemeel te onderscheiden.

Wie zal nu reeds kunnen zeggen, vraagt *Sempervirens*, onder welke uitheemsche benaming het tot ons zal komen? Doch zeker met de hoogdravende aanprijzing dat kinderen, daarmede gevoed, zich zullen ontwikkelen tot *Reuzen als Populieren.*" (*Amst.*)

Rechtzaken.

Onlangs is te Utrecht uitspraak gedaan in de bekende zaak van prof. Masoin te Leuven, contra den heer F. B. van Ditmar, uitgever van de vroegere *Stichtsche Courant* te Utrecht, beschuldigd van den 16 November 1882, in een artikel ontleend aan het *Maandblad van de Vereeniging tegen de Kwakzalverij*, prof. Masoin te hebben gelasterd.

Bij breed gemotiveerd vonnis werd prof. Masoin den eisch tot schadeloosstelling van *f* 1000 voor materieele en *f* 2000 voor moreele schade ontzegd en werd hij veroordeeld in de kosten van het rechtsgeding.

De rechtbank nam hierbij niet aan dat het doel om te beleedigen aanwezig was.

Wij behoeven nauwelijks te zeggen dat deze uitkomst ons zeer verheugt. Direct had onze Vereeniging niet met deze zaak te maken, doch indirect wel. De uitslag voorspelt iets goeds voor de twee andere processen waarin de Vereeniging direct betrokken is.

Adres aan den Nederlandschen Journalistenkring.

Het onderstaande is dezer dagen verzonden. Door het hier te publiceeren bieden wij het, behalve aan de leden van den kring, ook aan alle andere redacteurs van nieuwsbladen ter overweging aan. Niet minder ook aan de *uitgevers* der bladen.

Aan
den Nederlandschen Journalistenkring te Amsterdam.
M. H.!

De *Vereeniging tegen de Kwakzalverij*, gevestigd te Leeuwarden, en thans ruim duizend leden tellende, heeft in hare algemeene Vergadering, op 26 Aug. j.l. te Amsterdam gehouden, met algemeene stemmen besloten om zich te wenden tot uwen kring, met verzoek uw invloed te willen aanwenden om het plaatsen van bedriegelijke aanbevelingen van kwakzalvers in de Nederlandsche nieuwsbladen te beperken.

Het volgende moge dienen om u de strekking van dit verzoek te verduidelijken en zoo mogelijk bij te dragen om daaraan een gunstig gevolg te verzekeren.

Velen is het niet onbekend, dat redactie en uitgaaf der meeste nieuwsbladen in verschillende handen berusten en de belangen van beide niet altijd dezelfde zijn.

Een groote kring van lezers is zich dat onderscheid echter niet bewust of geeft zich voor 't minst daarvan niet altijd rekenschap, omdat ten slotte de courant hun wordt aangeboden als één, niet meer te scheiden geheel. Op hen vooral moet het een zonderlingen indruk te weeg brengen op de eerste bladzijden somwijlen strijd te zien voeren tegen leugen en bedrog, die beide op de vierde pagina niet zelden worden in de hand gewerkt.

Hoe beslist ook eene redactie de solidariteit met den uitgever van het blad van de hand wijst, hoeveel ijver en goeden wil zij ook ten toon spreidt om den lezers nuttig te zijn en voor te lichten, zij is zooals het tegenwoordig geschiedt, niet bij machte den lezers, wie zij haar geestelijk voedsel aanbiedt, het gif te onthouden dat zij te gelijkertijd in den vorm van advertenties hun in huis laat brengen.

Enkele redacties waken daartegen in eene bepaalde richting door 't weigeren van advertenties en aanbevelingen van geschriften, die strijdig zijn met de zeden of den godsdienst door haar voorgestaan.

Zeer enkele blaadjes zijn in den laatsten tijd begonnen ook de advertenties te weigeren, waarbij zoogenaamde geneesmiddelen worden aanbevolen of waarbij uitgelokt wordt tot deelneming aan buitenlandsche loterijen.

Bijna algemeen maakt de Nederlandsche pers bovendien eene uitzondering, boven zeer vele organen in het buitenland, door advertenties te weigeren, die duidelijk de zedelijkheid kwetsen, zonder dat zij echter daartoe schijnen te rekenen, die waarbij genezing tegen zoogenaamde geheime ziekten wordt aangeboden. De meeste bladen, die met verontwaardiging de schandelijke annonces zouden afwijzen, die men in vele buitenlandsche bladen aantreft, zijn van deze laatste aanbiedingen dagelijks voorzien.

Wij meenen niet te moeten aannemen, dat al deze gunstige uitzonderingen in de Nederlandsche pers zijn tot stand gekomen door *de uitgevers* der bladen alleen, maar dat juist in vele gevallen *de redacties* haren begrijpelijken invloed hebben aangewend om ze in 't leven te roepen, 't geen ons trouwens van enkelen met zekerheid bekend is.

De overweging van het bovenstaande en de daaruit af te leiden slotsom, dat de redacties en uitgevers der nieuwsbladen in ons land over 't algemeen niet ongeneigd zijn om samen te werken, ten einde het geheel hunner courant voor den kring hunner lezers zooveel mogelijk geschikt te doen zijn, heeft onze Vereeniging er toe geleid eene poging te wagen om te trachten hen over te halen in deze richting een stap verder te gaan en meer algemeen op te treden.

Bij de toelichting tot het voorstel om dit verzoek tot u te richten werd o. a. opgemerkt dat volgens de statuten van uwen kring zijn doel in de eerste plaats is: de bevordering van de belangen der Nederlandsche journalisten.

Hiertoe behoort ook: de journalisten in de oogen van 't publiek meer te doen waardeeren, 't geen zeker het geval zal zijn, indien op de laatste bladzijden van de bladen, die uit hunne handen komen, niet aan zooveel bedrog hulp wordt geboden, dikwijls geheel in strijd met hetgeen op de eerste bladzijden wordt verkondigd.

Nog dient hierbij opgemerkt dat alle bestrijders van de kwakzalverij met geneesmiddelen, onafhankelijk van elkander, steeds tot de conclusie komen, dat deze industrie haar tegenwoordige hoogte slechts heeft bereikt en zich trots alle welmeenende pogingen staande houdt en uitbreidt *„door de hulp der dagbladpers."*

Waar is het in onze oogen, dat die hulp, in Nederland althans, bijna alleen wordt verleend door die belanghebbenden bij de uitgaaf eener courant, die, zooals wij hierboven zeiden, buiten de redactie en dus buiten de eigentlijke journalisten staan. Dit belet echter niet dat de afkeuring en minachting, die van zulk hulpbetoon aan eene zeer laakbare industrie 't noodzakelijk gevolg moet zijn, tevens, zij 't ook ten onrechte, neerkomen op allen, wie het collectief begrip »de pers" omvat en in dat geval zeker niet het minst pijnlijk moet treffen dat hoofddeel, hetwelk van deze »pers" het intellectueele bestanddeel uitmaakt.

Zich van dezen onverdienden blaam te zuiveren is volgens onze meening in rechten zin, het bevorderen van de belangen der journalisten.

In dit gevoelen zijn wij versterkt door de uitspraak van een groot deel der journalisten zelf.

Enkele jaren geleden namen deze op den achtsten Duitschen journalistendag, per motie aan, dat zij het als een eereplicht van de gezamentlijke Duitsche pers beschouwden om de opneming te weigeren van alle annoncen en reclames, die de zwendelarij met geneesmiddelen behulpzaam zijn of de zedelijkheid kwetsen.

Misschien ligt het meer op uwen dan op onzen weg de middelen aan te geven, waardoor het beoogde doel kan worden bereikt en waardoor de groote rubriek van kwakzalversadvertenties geheel, of voor een groot deel althans, kan worden geweerd. Nogthans moge een enkel woord daarover hier eene plaats vinden.

In andere landen hebben sommige bladen besloten het gewone rabat niet te verleenen voor kwakzalversadvertenties, ook niet waar zij, zoals met de meesten geschiedt, door de groote adverteutiebureaux worden aangeboden. Slechts door gezamentlijk optreden kan juist tegenover deze bureaux, waarvan eene enkele (de firma Daube en Co. te Frankfort a. M., dezelfde als John, F. Jones te Parijs) zelf tevens een der meest beruchte kwakzalversfirma's is, met kracht worden gehandeld.

De meeste der bovenbedoelde kleine bladen, die thans reeds de kwakzalvers-aankondigingen weigeren, nemen als kriterium voor niet-plaatsen aan, het noemen van de namen der ziekten, waartegen zoogenaamd hulp wordt aangeboden, terwijl eindelijk enkelen, wanneer de kwakzalverij uit de aangeboden advertentie niet duidelijk spreekt, 't geen echter bij de meesten wèl het geval is, bij onze Vereeniging inlichtingen inwinnen, die natuurlijk steeds gaarne worden verleend.

Zoo zoude ook in het vervolg aan alle bladen, die dit mochten verlangen, door ons of door andere leden onzer Vereeniging, woonachtig in de plaats waar die

bladen verschijnen, gaarne advies worden gegeven over den inhoud van de een of andere advertentie.

Bij enkele kleinere bladen is het doel bereikt door dat een redacteur of een invloedrijk medewerker zijne verdere medewerking afhankelijk stelde van 't al of niet opnemen van zulke advertenties, den uitgever in die gevallen de keus latende tusschen hem en het geld van den kwakzalver.

Door het bovenstaande schrijven voldoende aan de opdracht ons verstrekt en U ons verzoek in ernstige overweging gevende, deelen wij tevens mede dat het ons aangenaam zal zijn uwen kring al die inlichtingen te mogen verschaffen; die hij meent noodig te hebben, in de hoop dat onze wederzijdsche bemoeiingen er toe mogen leiden opnieuw eenige afbreuk te doen aan bedrog en leugen.

Met de meeste achting hebben wij de eer te zijn,

Het Bestuur der Vereeniging tegen de Kwakzalverij,

(w. g.) Dr. G. W. Bruinsma, te Steenbergen, *Voorzitter.*

„ Dr. H. P. Kapteyn, te Abcoude.

„ P. Kruysse, te Amsterdam.

„ Mr. J. C. Meijer, te Leeuwarden.

„ Dr. Vitus Bruinsma, te Leeuwarden, *Secr.-Penningm.*

Leeuwarden, 28 November 1884.

Rheumatiekmiddel van de firma Kuipers & Daniels van Wijkhuizen.

Nu de aandacht meer dan vroeger op deze dingen gevestigd is, hebben velen zeker met ergernis en verontwaardiging in den laatsten tijd in de Nederlandsche bladen eene advertentie gezien, waarbij zekere J. Kuipers te Rotterdam een geneesmiddel te koop aanbiedt tegen rheumatiek, met mede onderteekening van een Med. doctor, insgelijks te Rotterdam, nl. Dr. F. Daniels van Wijkhuizen.

Twee eenigszins verschillende advertenties zagen het licht. In de eene had het meer den schijn of deze medicus de hoofdpersoon was, ook van den verkoop; in de andere wordt gezegd, dat Kuipers „de speciale behandeling" onderneemt onder toezicht van den genoemden geneesheer.

't Doet er trouwens niets toe; — de geheele behandeling bestaat in het afleveren, voor alle gevallen zonder onderscheid, van een smeersel tegen betaling van f 2.50.

't Middel wordt „onfeilbaar" genoemd en „radicale genezing verzekerd zelfs in de wanhopigste gevallen."

Bovendien leest men in de gebruiksaanwijzing:

„Indien men na verloop van twee of drie dagen meer pijn gevoelt, dan moet men zich niet ongerust maken, want dat is een bewijs dat het middel krachtig tegen de ziekte werkt." Later luidt het nog:

„Wanneer men getrouw blijft smeeren dan is het herstel onfeilbaar zeker."

Men ziet het, niet zonder zekere slimheid, vele kwakzalvers eigen, zijn deze aanbeveling en gebruiksaanwijzing er op ingericht de koopers te lokken en 't middel zooveel mogelijk succes te verzekeren.

Rheumatiek is een der meest verspreide ziekelijke aandoeningen in ons land; zij openbaart zich in verschillende lichaamsdeelen en onder verschillende vormen, een harer voornaamste, vaak haar eenig waarneembaar kenteeken is, *pijn*. Daar deze pijn nooit voortdurend even erg is, spreekt het van zelf, dat welk geneesmiddel men al of niet aanwendt, deze pijn na 't gebruik moet verminderen of toenemen. Vermindert zij, na 't inwrijven van 't ziekelijk lichaamsdeel met 't smeersel van Kuipers, dan heeft deze zalf de genezing aangebracht; vermeerdert de pijn daarentegen in de eerstvolgende dagen, 't prospectus zegt het duidelijk: 't is juist een bewijs, dat de zalf goed werkt.

Hoe hevig rheumatiek ook kan plagen, welke stoornissen zij kan veroorzaken en zelfs het leven in gevaar brengen; in de meeste gevallen is zij van voorbijgaanden aard en zij 't ook somwijlen na zeer langen duur, zoodat de lijder aan herstelling begint te wanhopen, in gewone en lichte gevallen gaat zij meest altijd in genezing over.

Al deze genezingen zal de firma Kuipers—van Wijkhuizen na 't gebruik van haar mengsel op rekening daarvan willen stellen, want, zegt zij, vooral „getrouw blijven smeeren."

En wat is nu dit mengsel, dat een dokter, die beter weet, zich niet schaamt „onfeilbaar zeker" te noemen, waarvan een geneesheer „radicale genezing belooft in de wanhopigste gevallen?"

De *Commissie ter bestrijding der kwakzalverij*, gekozen uit de afdeeling Rotterdam der *Maatschappij ter bevordering der Pharmacie*, heeft het onderzocht.

In een fleschje van ongeveer 50 gram inhoud ontvangt men een smeersel, samengesteld uit *vet*, *petroleum* en *levertraan* en zeker niet van de beste soort.

Voor dit waardeloos produkt moet men f 2.50 betalen en bij aankoop wordt men om zijn handteekening verzocht; waarschijnlijk om later daarvan bij een attest of reclame gebruik te maken.

Nog iets bijzonders doet zich bij deze nieuwe kwakzalverij voor. T. Kuipers is huismeester van het syphilitisch ziekenhuis te Rotterdam en Dr. F. Daniels van Wijkhuizen, geneesheer aan die inrichting. Zij schijnen samen dit zaakje op touw te hebben gezet en nog niet lang geleden ('t fleschje met 30 gram van 't mengsel, dat waarschijnlijk niet *precies* 't zelfde was, koste toen een kwartje minder) werd het middel *aan 't ziekenhuis* en door Kuipers zelf afgeleverd. Thans schijnt dit veranderd te zijn; althans in de advertenties wordt een ander adres opgegeven.

Wij hebben hier dus duidelijk te doen met kwakzalverij, in handen van twee gemeenteambtenaren; zulk een ergerlijk feit alleen is belangrijk genoeg om er de aandacht op te vestigen en voor de betrokken autoriteiten om eens na te gaan of ook nu nog misschien een gemeentegebouw wordt gebruikt voor zulk eene negotie.

Boekbeoordeeling.

Boekoe obat-obat voor Orang toewa dan anak-anak. Tersinggalnja Njonja E. van Gent- Detelle. *f* 5.—. Zesde druk. Ernst & Co.

Wij hebben dit boekje met recepten voor inlandsche geneesmiddelen voor ons liggen. 't Is in octavo formaat en telt 71 bladzijden, waarop 475 recepten. Laat ons zeggen, dat wij er groote verwachting van hadden. Laatstelijk herhaaldelijk geannonceerd in een zeer gezocht blad, door een even gunstig bekende firma, zoo tusschen de beroemde werken van Mr. de Jonge en Dr. v. d. Burg, beloofde het o. i. iets goeds te zullen geven. De prijs indiceerde mede slechts gunstig: één octavo-paginatje toch komt op ruim 7 cents te staan. Voorwaar, daar kon iets excellents voor geleverd worden: alle waar naar zijn geld. Men mocht dit billijkerwijs verwachten. Dan nog, het voorbericht van den uitgever was wel geschikt den gunstigen dunk te versterken. Reeds lang had de heer Buning, zoo deelt hij ons mede, pogingen aangewend, een receptenboek met Inlandsche geneesmiddelen machtig te worden. 't Wilde aanvankelijk niet lukken. Maar eindelijk wordt hem 't onderhavig receptenboek welwillend ter uitgave afgestaan. Niemand gelukkiger. Had Mevrouw van Gent—Detelle, „tijdens haar leven, vooral in de Vorstenlanden, geen groote vermaardheid bezeten? Werd zij door talloos velen harer patienten niet nog steeds dankbaar herdacht? Wel zeker!"

„*Enkele recepten*," wij onderstrepen, mochten dan ook al verre van duidelijk zijn, dit was volstrekt geen reden om niet tot den druk te besluiten.

Grootmoedig en in het belang der wetenschap, stelde de heer Buning gratis exemplaren voor heeren geneeskundigen beschikbaar.

Wat kon men meer verlangen? Werd er niet met zoo vele woorden door te kennen gegeven, dat dit werkje zonder schroom de wereld intrad, en behalve „*enkele recepten*", de vierschaar der deskundigen niet behoefde te vreezen, ja, dat zij er zelfs hun voordeel mede konden doen? Doch genoeg reeds.

Laat ons in het belang der wetenschap een weinig, maar vooral in 't onafwijsbaar belang der groote cliëntele der Njonja's, eens onderzoeken, wat er van de waarheid is.

Evenals de heer Buning is het ons een waar genoegen, dat wij dit receptenboek zijn machtig geworden, maar om andere redenen.

't Is wezenlijk een witte raaf. Ja, in de hoofden en harten van hoevele indo-europeesche dames leven zij wel niet, deze voorschriften, zooals zij kwamen uit 't niet zeer helder brein van tallooze doekoen's *) onder de Inlandsche bevolking? Maar controleer die maar eens. Onmogelijk. Nooit lieten zij iets drukken. Mevrouw van Gent deed dat ook niet. Doch na haren dood was hare familie zoo vrij, en gaf der algemeene beoordeeling prijs, wat nog steeds een geheim was gebleven.

*) Naam van vrouwen en mannen onder de Inlandsche bevolking die medicineeren.

Wij hebben 't boekje eens aandachtig doorgezien. Den aanleg kunnen wij al niet roemen: alle ziekten door elkaar opgegeven, geheel geen orde; de correctie uiterst slordig. In 't gebrekkig, met veel Hollandsch en Javaansch gemengd Maleisch, zijn tal van fouten onverbeterd gelaten. De interpunctie is zoo slecht, dat zij meermalen aanleiding moet geven tot verwarring.

Wij ontmoetten een macht van geneesmiddelen, waarvan velen in geen kruidkundig werk worden aangetroffen en wellicht enkele buiten Djokja ook niet zijn te bekomen.

Dan vonden wij slechts recepten: voor ééne ziekte soms zeer vele en in een recept dikwijls een zoo'n groot aantal en verscheidenheid van middelen, dat de uitwerking er van zeker niet bepaald kan worden. Van omschrijving der ziekteverschijnselen, in verband met de individualiteit van den lijder, geen spoor.

Zoo onbepaald de ziekten zijn, zoo onzeker ook de recepten. Dikwijls wordt er van de bereiding en van de wijze van aanwending geen syllabe gezegd. Welk deel men van dit of dat plantaardig middel zal moeten gebruiken, wordt mede meestal in 't midden gelaten.

Van gewicht geen sprake.

„Men neme een handvol, een greepje met de vingertoppen, veel, een weinig, een stukje, een partje, een schijfje, zoo veel als in een waterschepper gaat," enz. enz. Dus wat de hoeveelheid der voorgeschreven geneesmiddelen betreft is niets nauwkeurig bepaald.

Er zijn er onder, waarvan 't gebruik zelfs zeer gevaarlijk moet heeten.

De bereiding, waar die wordt voorgeschreven, is in den regel geheel inlandsch. Men moet b. v. de medicijnen, „'n nacht over in den dauw zetten," „in heete asch leggen," „in een bamboekoker roosteren," „in een djeroekschil of in een pisangblad gewikkeld, gaar stoomen," „kouwen voor den patiënt", „koken in een terong", „roosteren boven het vuur," enz.

Soms stoot men op eens op een hollandsch voorschrift, b. v. „bikin pilletjes" maak pillen.

De wijze van aanwending en toediening der medicijnen is veelal ook geheel aan de Javanen ontleend. Nu eens leest men „die pakee" gebruik het en niets meer. Dan weer „di smeerken" of „kasih smeer" zonder de bepaling hoe en waar.

Soms dient de obat met sirih gegeten. Van smeersels en kruidenpappen op de kruin van het hoofd, maar vooral op den buik, hoort men veelvuldig. Van pilis [1]), tjebok [2]), oeroet [3]), bedak [4]) en borch [5]) eveneens. Zie er verder niet tegen op een stérkwerkend geneesmiddel in den neus te steken.

Als gij op zijn Inlandsch bespogen moet worden met een mengsel van pasar-medicijnen — misschien wel met de noodige tooverformules er bij — want dit beteekent het woord „die somboerken" gewoonlijk, dient ge dit ook al gedwee toe te laten.

Wel eens wordt gij voorbereid op de werking: „overgeven," „warm worden," „'t te voorschijn komen van de wormen met 't nest in één tempo," en zoo meer. Doorgaans wordt gij hieromtrent echter in 't onzekere gelaten.

Echt Inlandsche middelen worden U voorgeschreven. Zoo b.v. 't bezinksel uit een koperen olielampje, speeksel, denkelijk wel dat heerlijk roode sirih-speeksel, inwendig te gebruiken! Proficiat! Nevens al de pasar obat, tal van versche plantenmedicijnen en vele Europeesche middelen, willen Mevrouw van Gent c. s. u op zijn tijd ook nog toedienen: soorten van mieren, soms met hun eieren; rijst- en pisangwormpjes; de tanden, 't vel en de hoorns van den neushoorn; herten- en karbouwenhoorns, pieren, *gebraden* oude spijkers, paarlen, zilver, de oogen van knolvruchten, een *al gebruikt* strootje [6]), 't uiterste puntje van een vischnet, kruit, luizen, kreeftenschalen, de spinrag uit uw keuken, vliegen, menschenhaar, padiharen [7]), landkrabben, bokkenhoeven, houtskool van djati-hout, 't vuil uit een opiumpijp, aarde, kalk, lekkere tabak, verrotte tempé, faeces van de sawa-slang [8]), van kakkerlakken, van zwarte torren, van karbouwen en ook zoo maar in het algemeen, 't zij dan van mensch of dier.

Nog dwazer is het dat wij onderscheidenlijk zien aanbevolen: de faeces, *bepaaldelijk* van een *witte* eend, van een *albino*-buffel, de pit van een *Chineesche* kaars, 't bloed van een *zwarten* hond, 'n *mannelijke* ui, de veeren van een

[1]) Medicijn op de slapen gewreven.
[2]) Tjebok, 't fondament wasschen. [3]) Wrijven.
[4]) 't Aangezicht bepoederen.
[5]) Met een vochtig geel smeersel 't aangezicht of andere deelen van 't lichaam bedekken.
[6]) Cigarette. [7]) Padi is rijst in de aar. [8]) Een python.

zwarte kip die *pas* gelegd heeft, en last not least een *te stelen* bokkenstaart, dan kijken wij elkaar eens veel beteekenend aan. Genadige Esculaap! Is dat nu eene uwer waardige dochteren? Inderdaad, geen schoone reputatie werd meer onverdiend genoten. Dr. V. D. BURG sprak wel terecht van „de geüsurpeerde renommée der vrouwen, die zich met de zoogenaamde Inlandsche geneeskunde afgeven, en de officier van gezondheid BROEKMEIJER betuigde naar waarheid: „De vele Inlandsche „Njonja's", die nu en dan geneesmiddelen toedienen en waarvan sommige een zekere renommée hebben, bezitten zoo mogelijk nog minder kennis dan de Inlandsche doekoen's."

Malang. J. KREEMER.

Kleine Mededeelingen.

Revalenta Arabica.

Wie gelezen heeft wat wij onlangs weder van dit middel hebben gezegd, dat het eenvoudig *linzenmeel* is, maar minstens 4 maal zoo duur als het zou behoeven te zijn, zal begrijpen, hoeveel leugen er in de volgende advertentie voorkomt, die tegenwoordig weer aanhoudend in de nieuwsbladen verschijnt. Die advertentie luidt:

„*Volkomen herstel van Gezondheid, zonder geneesmiddelen, zonder kosten, bewerkt door Barry Du Barry & Co.*

Revalenta Arabica, aan te wenden tegen slechte spijsvertering, zuur, slijm, verstopping, koorts, zinking, hoest, aamborstigheid, slapeloosheid, braking, hartkloppingen, duizeligheid, verstoring der zenuwen, maag, lever, borst, ademhaling en doet zoowel volwassenen als jonge kinderen herleven. Het bespaart vijftigvoudig alle kosten, aangewend door andere middelen."

Vooral deze laatste zin is ergerlijk bij een stof die zoo vele malen te duur wordt aangeboden.

Onder „Correspondentie" deelen wij behalve de twee reeds vroeger genoemden nog den naam van een derde persoon mede, die aan onzen raad om *linzenmeel* in den handel te brengen gevolg heeft gegeven. Daardoor hopen wij dat het publiek zal leeren dit meel, evenals tarwemeel, boekweitenmeel, enz., bij den grutter of winkelier te halen. Daar hoort het artikel te huis en wordt het geleverd tegen billijken prijs.

Correspondentie.

— Wij moeten nogmaals de leden op het hart drukken nu vooral, nu spoedig een nieuw vereenigingsjaar zal aanvangen, hun kennissen uit te noodigen tot lid der Vereeniging toe te treden. De contributie is niet hoog en menigeen behoeft slechts een enkele maal een persoonlijke uitnoodiging van een zijner vrienden te ontvangen, om bereid bevonden te worden die *kleine jaarlijksche uitgave voor* het goede doel te storten.

Vooral in deze maand hopen wij dat nog vele leden zich zullen aansluiten, die dan op de volledige naamlijst kunnen geplaatst worden, welke met het Januari nommer zal worden verzonden.

— Leden die zich willen belasten met het gratis verspreiden van het Januari-nommer, worden verzocht reeds nu het getal op te geven, dat zij doelmatig onder het publiek zouden kunnen brengen. Wij kunnen dan de oplaag daarnaar regelen.

— J. D. P. te L. Voorshands hebben wij uw toezending laten rusten omdat wij, meenende zoo het meeste nut te doen, ons liefst bepalen tot de in ons land in gebruik zijnde of bij ons geadverteerde middelen. Toezending, ook van buitenlandsche reclames enz. blijft ons echter aangenaam, al ware het alleen omdat dikwijls later die middeltjes bij ons ingevoerd worden.

— T. F. S. te 's G. Wel is het door u toegezonden middel *Bain Anti-Rhumatismal du Docteur Lamau* lang onder handen geweest (van 28 Jan. jl. af), maar het onderzoek leverde eigenaardige moeielijkheden op, en nog durft het lid-chemicus, dat zich de moeite van het onderzoek getroostte, niet beweren volledig de samenstelling te hebben gevonden.

De flacon, waarvan de inhoud in een warm bad moet uitgestort worden, bevat ongeveer 200 gram vocht. Het is water, waarin wat *jodium* is opgelost en een vrij groote hoeveelheid van dezelfde stof onopgelost zich bevindt. Dit is de hoofdzaak. Echter bevindt zich in het onopgeloste deel ook nog een of meer calciumzouten, met name *calciumjodaat*. Over het meer of mindere doelmatige van het gebruik in een bepaald geval, zal men zijn geneesheer moeten raadplegen.

— Zooals wij reeds meldden is het *Linzenmeel* (hetzelfde als de dure *Revalenta Arabica*) tegen billijken prijs te verkrijgen bij de Heeren Zaadnoordijk te Leeuwarden en Mortier te Vlissingen. Wij kunnen er nu aan toevoegen dat het eveneens verkrijgbaar is in de grutterij van den heer M. Sanders te Renkum. Zoo anderen er toe overgaan dit voedsel te verkoopen zullen wij hunne namen mede in dit blad vermelden.

— Dr. v. L. v. d. H. Zie onder Herhaalde Waarschuwingen in dit nommer.

— t. S. te A. id.

— L. te G. Ja, volgens dat curieuse briefje is deze Carl Arndt'sche gezondheidsolie zeker grove kwakzalverij. Kunt gij ons een fleschje zenden?

— M. te U. Dank voor mededeeling en toezending. Wij laten voorshands die zaak nog maar rusten, doch voor toezending van mogelijke verdere dergelijke fraaie reclames houden wij ons aanbevolen.

— R. B. te Berlijn. Dank voor de toezending; curieus. Men ziet dat er geld verdiend wordt met die kwakzalverij; allerlei hulpmiddelen kunnen te baat genomen worden. Laten wij hopen dat onze Vereeniging ook nog eens zoo mag groeien dat zij de kosten kan dragen nog op andere wijze, dan door haar Maandblad, tot het publiek te spreken.

— v. Sw. te R. Theophile's zoogenaamde haarmiddelen zullen en kunnen U niet helpen. Zijn z.g. ontwikkelingsbalsem is Eau de Cologne met wat keukenzout en een beetje vliegende geest, zooals wij in no. 12, jaarg. I meldden. Het uitvallen wordt er niet door belet en den groei er niet door bevorderd. Bespaar dus uw geld voor zulke dingen.

— Mevrouw . . . te 's H. Het kleurmiddel ontvangen; het zal zoo spoedig mogelijk onderzocht worden.

Voor U en anderen zij aangeteekend, dat nimmer zonder uitdrukkelijke toestemming, namen van berichtgevers of medewerkers worden genoemd.

v. D. H. te 's H. Over *Melrose* is reeds gehandeld in no. 5 jaarg. III Het is een sterk loodhoudend middel (4 pct. loodsuiker) en het gebruik dus zeer af te raden.

— Veel moest weer wegens plaatsgebrek blijven liggen.

Herhaalde waarschuwingen.

De zeedokter uit de Raamskooi. Onder dezen naam is te Amsterdam zekere FARBER OVERBEEK bekend, die, ofschoon te Buiksloot wonende, des Maandags en Woensdags „zittingen" houdt in een herberg aldaar, met het doel de goe-gemeente te bedotten, wat hem reeds sinds jaren uitstekend gelukt. De man heeft niet de minste bevoegdheid om de geneeskunde uit te oefenen, „dokter" is hij in geenen deele, maar hij heeft vroeger ter zee gevaren en daaraan ontleent hij het eerste gedeelte van zijn naam.

Zeekwakzalver ware echter juister titel en wat hij uitvoert is een zoo kinderachtig bedrog, dat men zich er over moet verwonderen hoe er zoovele volwassen menschen zijn, die zich door hem hun geld laten afhandig maken. Hij steunt op het geheel ongegrond geloof, dat men aan het water van een mensch kan zien wat hem scheelt. Hij is een p.skijker van het echte en slechte soort, maar weet zich nog een glimp van geleerdheid te geven door te doen alsof hij het water dat hem gebracht wordt, niet alleen bekijkt, maar ook onderzoekt. Hij voegt namelijk dikwijls bij het water van den patient een beetje van een oplossing van lood [loodazijn] en de op advies wachtende persoon is dan in den regel zeer verwonderd dat het vocht geheel wit als melk wordt. Elke urine doet dit echter en deze handelwijze is niets dan een hulpmiddeltje voor het bedrog. Er is op die manier, zonder den patient zelf te zien en te onderzoeken, *niets van de ziekte te zeggen en alles wat de zeekwakzalver* of een van zijn vakgenooten opdischt is eenvoudig uit den duim gezogen. 't Is dan ook geen kunst om den man mooie verhalen van ziekten en kostelijke raadgevingen te hooren geven, naar aanleiding van een fleschje met slappe thee of een ander bruin vocht, dat men hem, als ware het water van een lijder, vertoont. Wij hebben hierover uitvoerig in no. 6 van jaargang 3 mededeeling gedaan.

Men zal vragen: Kan de politie geen eind maken aan zulk een bedrog? Het schijnt van niet en wel omdat deze FARBER OVERBEEK een bevoegd geneeskundige gevonden heeft die hem wil helpen de wet te ontduiken. In een groote stad als Amsterdam vindt men van allerlei, en zoo is er dan ook een geneeskundige H. M. MENSERT, die zich verlaagt de handlanger van den kwakzalver-oud-zeeman te spelen en zijn recepten teekent. Een fraai compagnieschap!

Onlangs vernamen wij weer van een arme teringlijderes uit Haarlem, voor wie iemand naar dezen waterdokter was geweest. Reiskosten, f 1 voor 't consult, f 1,60 voor een niets beteekenenden drank en voor een onbepaalde som teleurstelling, ziedaar al wat het bezoek opleverde.

Asiatique en Eau d'Amerique. Ziedaar weer twee nieuwe haarmiddeltjes, waaraan twee werelddeelen hunne namen hebben geschonken, beide van echt Nederlandschen oorsprong.

Asiatique kost f 1.50 per flacon en wordt in den handel gebracht door W. T. LAMMERS te Rotterdam. Het wordt als een onschadelijk middel aanbevolen en gelukkig leerde het onderzoek dat het dit is. Het lid der Vereeniging de heer W. F. HAMMES te Rotterdam onderzocht het vocht en bevond dat het bereid was in navolging van het voorschrift van NAQUET [zie no. 1 van dezen jaargang] met *Bismuth* tot grondslag. Er was evenwel wat glicerine bijgevoegd en ook bevond zich er in een neerslag van zwavel, wat juist werkende naar NAQUET's voorschrift er niet in behoeft te zijn.

Eau d'Amerique evenwel, dat door den Leidschen kapper BOLLINGER in den handel gebracht werd, bleek al weer een vergiftig haarwatertje te zijn. Het lid der Vereeniging de heer A. J. WIJNNE te Zalt-Bommel, onderzocht en bevond dat het, zooals zoo vele andere, loodhoudend was. Voor een deel was het lood als zwavelverbinding gepraecipiteerd, voor een ander deel was het, met hyposulfiet, nog opgelost.

Terwijl wij dus tegen het eerstgenoemde middel, als bij *het gewone gebruik niet gevaarlijk, geen bezwaar* hebben, vermeerdert het tweede de reeks van gevaarlijke loodhoudende haarwatertjes. De reeks van het 10-tal dezer, dat bij ons gedebiteerd wordt en waarvoor men zich heeft te wachten, is dus nu: *Eau des Fees, Allen's-Haarhersteller, Melrose, Het Nieuwe Haarmiddel (verkoophuis), De Nieuwe Londen Haarhersteller, Eau de Zenobie, Royal Windsor Haarhersteller, Eau Hamilton, Ayer's Haarversterker* en *Eau d'Amerique.*

Hoff'sch Malzextract of Mout-aftreksel, ook onder de namen gezondsbier en vloeibaar brood aangekondigd, vormt een sterk sprekend voorbeeld van kwakzalverij op groote schaal. Malz of mout is gerst, die met water bevochtigd op een eenigszins warme plaats heeft gelegen en daardoor is ontkiemd. Deze gekiemde gerst is de voorname grondstof voor alle biersoorten, die bereid worden door er met water een uittreksel van te vervaardigen en dit in gisting te brengen; men kan dus bier in 't algemeen gegist moutaftreksel noemen, behalve dat er ook nog hop bijgevoegd wordt, en somwijlen enkele andere stoffen. Hoff'sch Malzextract is nu niet anders dan een dergelijk gegist moutaftreksel, waarbij een zeer geringe hoeveelheid van een aftreksel van althaeawortel, corianderzaad, steranijs en paridjszaad is gevoegd, benevens eenige stroop en glycerine en op iedere ton enkele druppels citroenolie. De prijs is 45 cts. per half flesch en behoefde niet hooger te zijn dan die van gewoon bier. De Malz-borstbonbons bestaan uit suiker met Malzextract.

Teercapsules van Guyot. Nadat de geneeskunde vroeger nog al gebruik van teer en teerwater had gemaakt, heeft zij deze tegenwoordig grootendeels laten varen, daar andere stoffen beter de vereischte werking te weeg brengen, al kunnen de teerbereidingen somtijds eenig nut doen. Indien de geneesheer tegenwoordig nog teer of teeraftreksel wil laten gebruiken, kan hij bij iederen apotheker dit tot teerpillen laten verwerken. De capsules bestaan uit teer met een laagje gelatine omgeven. Bij een geringe verkoudheid, die echter ook zonder geneesmiddelen, indien men een goeden leefregel volgt, gemakkelijk geneest, kan het gebruik van *enkele* capsules geen kwaad. Veel heil verwachte men echter niet van teer en niet ieder ga op goed geluk aan 't slikken. Men zij met 't gebruik voorzichtig. Teer is in 't geheel niet een zoo onschadelijke stof als het door Guyot en zijn opvolgers genoemd wordt. Terwijl sommige menschen verscheidene teercapsules zonder schade schijnen te kunnen gebruiken, zijn ons verscheidene gevallen voorgekomen waarin het gebruik, zelfs van een of twee stuks, onpasselijkheid te weeg bracht.

In een geval zelfs bleef de hardnekkige braking nog den volgenden dag voortduren. Men zij dus gewaarschuwd, vooral ook omdat de teercapsules door vele zwakke borstlijders worden gebruikt. Bij een teringlijderes in 't laatste tijdperk zagen wij een hardnekkige braking van tijd tot tijd telkens terugkeeren. Bij onderzoek bleek, dat het meisje, op aanraden van een der familieleden, steeds volhield buiten weten van haar geneesheer twee of drie teercapsules 's morgens te nemen. 't Gevolg was, dat de maag het zoo hoogst noodige voedsel nog eerder weigerde, dan de aard van het longlijden meebracht.

Een langdurig voortgezet gebruik schaadt zeker altijd zoowel de maag als de beurs. De 60 capsules kosten f 1.25 en zouden, fabriekmatig bereid, nog met behoorlijke winst voor f 0.30 te leveren zijn. Op een voorschrift van den geneesheer bij den apotheker gereed gemaakt, zouden 60 teerpillen of teerlikeurpillen hoogstens f 0.60 kosten.

Hartzema's rhumatiekmiddel. HARTZEMA, wiens eigenlijke naam BEREND HAITZEMA ENUMA is, onderscheidt zich van zijn collega-kwakzalvers door den wetenschappelijken klank dien hij aan zijn aanbevelingen tracht te geven, waarin hij spreekt van *eindproducten van onvolledige stofwisseling, concrementen van urinezuur, oplossend vermogen van het bloed* en meer fraais. Ook is het merkwaardig dat deze zoogenaamde HARTZEMA zich zelf als een proefstuk aan het publiek voorstelt, want de voornaamste aanbeveling van zijn vocht is dat hij zelf, hij Hartzema, door zijn waar van rhumatiek en jicht is genezen!

De heeren professoren J. W. GUNNING en J. H. VAN 'T HOFF te Amsterdam, hebben op verzoek van de rechtbank aldaar het mengsel onderzocht en de hoofdbestanddeelen bleken te zijn *Salicylzuur* en *ijzer*, stoffen die elke geneeskundige kent en in de gevallen waarin hij ze noodig acht doet gebruiken. Natuurlijk vraagt hij hiervoor een prijs ver boven de waarde van het vocht.

Voor den deskundigen lezer zij hier aangestipt dat blijkens een onderzoek van den heer KRUIJSSE men een volkomen gelijk vocht krijgt door de *Sol. Chlor. Ferricr* der Pharm. met water verdund, door *Natrium hydroxyde* te praecipiteeren en, zonder verwijdering van het gevormde Chlcor Natrium, onder verwarming er wijnsteenzuur bij te voegen tot het praecipitaat is opgelost, en daarna het in een weinig spiritus opgeloste salicylzuur er aan toe te voegen. De hoeveelheden, zoo dat er 1 gram *Salicylzuur* op 300 gram vloeistof komt. Bij de rechterlijke instructie heeft H. de samenstelling vermeld, die hiermede overeenkwam behoudens een spoor salicylolie.

Leeuwarden — Coöperatieve Handelsdrukkerij.